

in illis constitueret, sibi deesse, aliquos vero vel multos vel digamos præsto esse significabat. Demum quosnam ex laicis ordinari canones prohiberent, edoceri flagitabat. Consultationi ejus satisfacit Innocentius, *epist.* 37.

36. *Libellus contra presbyteros incontinentes.* — Maximilianus, agens in rebus per Brutios, libellum ad Innocentium misit adversus quosdam hujus provincie presbyteros, quos in presbyterio filios procreasse querebatur. Unde Innocentii epistolæ 38 data occasio.

37. *Libellus contra Modestum ex pœnitente clericum factum.* — Libellum alterum sibi Innocentius traditum memorat (*Epist.* 39), sed unde acceperit silet, quo Modestum quemdam multis criminibus involutum, ob quæ pœnitentiam egerat, in Apulia non modo clericum effectum, sed et ad episcopatus apicem tendere denunciabatur.

38. *Libellus contra episcopum qui divina mysteria in aliena parœcia celebrarat.* — Alius eidem papæ datus est libellus (*Epist.* 40), quo Ursus episcopus in parœcia Nomentana ad diœcesim suam pertinente

A Florentinum episcopum Tiburtinum se inscio divina mysteria celebrasse exposulabat.

39. Postremo desiderantur Laurentii Seniensis episcopi ad Innocentium litteræ, quibus Photini sectatores in territorio suo versari, et publice in quorundam possessionibus sibi conventicula præparare nuntiabat.

40. Præterea si pontificali libro habenda fides, Innocentius constitutum fecit de omni Ecclesia, et de regulis monasteriorum, et de Judæis et de Paganis.

41. *Epistolæ supposititiæ.* — Inter tot sancti præsulis genuina scripta, etiam adulterinum ingenii sui partum immiscere, ac tanto nomini supponere nequam veritus est Isidorus Mercator. Sed supposititiam illam epistolam, quæ Aurelio inscripta, in editione conciliorum 12 erat, parenti suo in tomo sequenti reddemus. Hujus autem tomi appendix, si tomus patiatur, quatuor alias falsas, duas Innocentii ad Arcadium scribentis, et alias duas Arcadii ad Innocentium rescribentis nominibus insignitas repræsentabit.

DECRETA EX EPISTOLIS S. INNOCENTII I EXCERPTA.

(Coll. Concil. Mansi tom. III.)

In vetusta collectione illa Lucensi, de qua non semel egi, in epitome plurimorum conciliorum et decretalium quarundam epistolarum occurrit excerptum de *Epistola Innocentii Papæ ex concilio Nicæno*, quam epistolam Innocentii I papæ esse nemo prudens dubitaverit, cum omnem alium Innocentium pontificem superet codicis hujus ætas annorum saltem nongentorum. Quenam vero sit epistola hæc Innocentii, quo ex codice descripta, an singularem epistolam de Nicænis canonibus Innocentius dederit, vel illos data occasione in variis epistolis suis adduxerit et inculcaverit, quos dein epitomis hujus auctor in unam canonum seriem continuaverit, plane ignoro. Quamquam vero nihil novi his exhibetur, juvat tamen qualecumque est hoc dare, cum vetustissima hæc sit canonum Nicænorum Latina editio. Quæ enim Dionysium Exiguum auctorem præfert, utique posterior est Innocentio I. Quæ vero in collectione Isidori Mercatoris profertur, an vetustior sit sive recentior, nondum est exploratum. Quæ tandem est Rufini, ejusdem fere antiquitatis est cum Innocentio.

DE EPISTOLA INNOCENTII PAPÆ I EX CONCILIO NICÆNO.

L.

Qui se abscederit non ingrediatur in clero.

II.

Gentilis qui conversus fuerit et baptizatus, non cito promoveatur in clero.

III.

Episcopus vel reliqui clerici cum extraneis mulieribus non habitent.

IV.

Episcopus ab omnibus episcopis ordinetur, vel a tribus cum metropolitani consensu.

V.

Episcopus alterius episcopi clericum non accipiat, vel excommunicatum. Duas vices in annum concilia fiant propter diversorum querimonia.

VI.

Alexandrinus et Romanus papæ primatum habeant.

VII.

Plurimorum episcoporum consensu, maxime metropolitani consensu eligantur presbyteri (forte tamen scriptum est *episcopi*).

VIII.

Ierosolymitanus episcopus primatum habeat, salvo privilegio metropolitani.

IX.

Cathari, id est Novatiani conversi clerici recipiantur in clero. Episcopus vero in presbyterii locum recipiatur.

X.

In una civitate duo episcopi non sint.

XI.

Si post ordinationem sacerdotii detectus fuerit, deponatur; simili modo est de lapsis.

XII.

Lapsi sine tormentis septem annos pœnitentiam agant.

XIII.

Post militiam si conversus fuerit, et iterum militaverit, XIII annos pœniteat.

XIV.

Si in necessitate acceperit communionem, super-
vixerit, teneat pœnitentiam.

XV.

Catechumeni si lapsi fuerint, tres annos pœnitentiam agant.

XVI.

Episcopus, vel reliqui ordines de civitate in civitatem non abeant.

XVII.

Vagus clericus non recipiatur ab alio in communionem.

XVIII.

Alienum clericum nullus promoveat in honore.

XIX.

Clerici nec usura, nec renovo dent (*sic*).

XX.

Diaconi presbyteris non præferantur, vel sedeant, nec illi presbyteris Eucharistiam tradant; absentibus vero illis dividant.

XXI.

Paulianeste baptizentur (*sic*).

XXII.

Diaconessas inter laicæ habeantur (*sic*).

XXIII.

Uno die teneatur pascha ab episcopis.

DISSERTATIO

In sequentem Epitomen epistolæ Innocentii.

Novas Innocentii I epistolas, quamvis nullas habeo promendas, non abs re tamen puto cum lectoribus meis communicari oportere ea quæ breviarium nostrum canonum in ms. codice Lucensi annorum nonnongentorum exhibet. Exstant in eo canones e nonnullis Innocentii epistolis expressi, et in epitomen redacti. In ea vero quæ ex epistola ad Exsuperium exprimitur epitome deest canon 5, de iis, qui post baptismum magistratum agentes, in causa sanguinis sententiam tulerunt. Cujus omissionis nullam aliam rationem excogitare possum, nisi quod Pontifex ea in re nihil judicat decernendum. Qui succedit canon 4, qui in nostra epitome est 3, male expressus est; neque enim communionem privantur uxorati, si adulteraverint, sed innocens ab adultero segregatur. Cætera cum epistola congruunt. Non est neglegendum additamentum illud de *Lamentationibus Jeremiæ*, quod ab uno nostro manuscripto suppeditatur, nec in editis legitur.

Post hanc epitomen altera succedit epistola Innocentii ad episcopos Toletanos. Nonnulla plane in ea digna sunt animadversione. Primo enim in nostro breviario perinde ac in omnibus antiquis codicibus, teste Harduino, legitur *Tolosanos, non Toletanos*.

Sequitur epistolæ Innocentii ad Victricium (*Victorium* habet codex noster) synopsis, in qua omnia plana sunt, et cum editis congruunt, unam si excipias canonis 3 partem secundam, in qua edita quidem epistola audiendas statuit causas ecclesiasticorum in suis singulis provinciis, *sine præjudicio* tamen appellationis *ad Romanam* ecclesiam, vel nisi causæ gravitas *ad sedem apostolicam* iudicium referat. Hæc edita. Codex vero ms. non ita, sed: *Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas*. Longe profecto hæc duo inter se distant, ut ex altero et altero codice petita videantur. Verum ea quæ in editis leguntur Innocentii I papæ esse nemo jure ambiget, cum a Nicolao I in gemina epistola in concilio Romano VII, apud Labeum, tom. X, legenda, tanquam ex Innocentio laudentur. Cum

A vero nec ex epistola ad Victricium accepisse se illa scribat Nicolaus, nec brevior noster usque adeo semper in sensu canonum reddendo sit felix, alterutrum consequi necesse est; vel canon iste, prout in editis, ex alia quadam epistola Innocentii cum hæc ejus ad Victricium male assutus est, uti aliis veterum Pontificum epistolis accidisse constat: vel anonymus noster Pontificis mentem minime est assutus.

In epitome canonis 8, edicitur de monachis in clero non admittendis; id vero non mandat Innocentius, sed monet, ne ad altiore gradum promoti modestiam, et virtutes reliquas quas in monasterio coluerant, abjiciant. Quare brevioris nostri oscitantia castiganda est.

Epistolæ Innocentii ad Decentium synopsis plane barbara est, sed ejus primum caput veterem quemdam liturgicum ritum exprimit, quem edita non tangunt, quamvis in sensu cum editis congruit. Vetat Pontifex canone 1, ne pax ante finem detur. Id vero anonymus noster ita expressit, *Ordo missæ ad pacem dare post quartam orationem*. Quartæ orationis nomine designari hic censo illam quam ordo Romanus vetus apud Mabillonium Musæi Ital. tom. II *orationem ad complendum* appellat. In missa enim oratio prior ea erat quæ ante *Apostolum*, id est ante epistolam legebatur. Succedebat altera *super oblata*. Dein oratio Dominica tertia loco erat; quarta tandem *oratio ad complendum* habebatur. En ergo brevior noster cum Innocentio conciliatus.

Canon hujus epistolæ quintus cur in duos sectus sit, cum præsertim ambo illi in unum et idem redeant, non aliam assignarem rationem, nisi brevioris nostri oscitantiam. Reliqua plana sunt.

Postrema omnium legitur epitome litterarum Innocentii *ad Aurelium* (utique Carthaginiensem) episcopum. Exstat in collectione Labbeana num. 12, Innocentii ad Aurelium epistola, ad quam ea referri possunt, quæ in hac synopsi habentur.

I.

EX EPISTOLA INNOCENTII AD EXSUPERIUM.

I.

Presbyter et diaconus incontinentes deponantur.

II.

Qui continentes sunt omni tempore viaticum accipiant, et communionem per misericordiam.

III.

Uxorati si adulteraverint excommunicentur.

IV.

Licet accusare homicidam.

V.

Qui dimiserit uxorem, et aliam duxerit, excommunicetur; similiter et mulier.

VI.

Libri qui recipiendi sunt:

Moysi lib. v: Genesis, Exodus, Leviticus, Deuteronomium; Jesu Nave 1; Judicum 1; Regum IV; Ruth 1; Prophetarum XVI; Salomonis v; Psalterium 1; Job. 1; Tobie 1; Esther 1; Judith 1; Machabæorum 11; Esdræ 11; Chenib, id est Lamentationes Jeremiæ. Paralipomenon 11; Novi Testamenti; Evangelia IV; Pauli apostoli XIV; Joannis IV; Petri 11; Jacobi 1; Actus Apostolorum, Apocalypsis Joannis.

II.

EX EPISTOLA INNOCENTII AD UNIVERSOS EPISCOPOS IN TOLOSA.

Episcopus in aliena ecclesia episcopos non ordi-

net. Hispanos detrahet de militia seculari ceteri ad sacerdotium non ordinantes, nec curiales qui non debeat esse clerici. Hispanos vituperant ii, qui in forensi exercitatione versati sunt, vel ex militia aliqua, sive ex curialibus, ut ad sacerdotium vel ad minora officia veniant.

III.

INNOCENTII AD VICTORIUM EPISCOPUM.

I.

Sine metropolitani consensu episcopus non ordinetur.

II.

Qui cingulum militiae secularis habuit ad clericatus officium non veniat.

III.

Inter clericos episcopus audiat. Romani clerici ad alios episcopos non audeant dicere causas suas.

IV.

Mulierem viduam clericus non ducat uxorem.

V.

Alienum clericum nullus suscipiat.

VI.

Novatiani vel Montenses per manus impositionem suscipiantur. Qui de nostris ad illos fuerunt, et revocantur, longe pœniteant.

VII.

Diaconi non miscantur cum uxore.

VIII.

Monachus in clero non veniat, nec uxorem accipiat.

IX.

Curiales clerici non ordinentur.

X.

Velata si erraverit non accipiat pœnitentiam.

XI.

Consecratæ Domino non velatæ si nupserint pœniteant.

IV.

INNOCENTII AD EPISCOPUM (sic).

I.

Nullus bigamus clericus ordinetur.

II.

Qui ante baptismum uxorem habuit, et post baptismum aliam duxerit, bigamus est.

V.

INNOCENTII AD DECENTIUM.

I.

Ordo missæ ad pacem dare post quartam orationem.

II.

Nomina recitentur post commendationem offerentium.

III.

Non consignent infantes presbyteri nisi episcopi.

IV.

Omne sabbato jejunetur.

V.

Teneant presbyteri missam in urbe præsentem episcopo.

VI.

Sine jussu episcopi presbyter missæ teneat, in urbe præsentem episcopo.

VII.

Sine jussu episcopi vel alii manum ponant incrumeno.

VIII.

Omnes pœnitentes v feria de pascha reconcilientur.

IX.

Presbytero liceat visitare infirmum, et ungere chrisma, pœnitentem ægrotum non liceat ungere de chrisma.

VI.

C INNOCENTII AD AURELIUM EPISCOPUM.

Facile non imponatur manus Episcopo, ex laico non ordinetur.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBEI S. J.

Sequentes canones a synodo quapiam Romana ad Gallos episcopos jampridem missos ex aliquot manuscriptis codicibus primum in lucem extulit R. P. Sirmondus in appendice ad I tomum conciliorum Gallie, eisdemque Regius collector coniecit non suo loco in calcem XXXVII voluminis post indices cum tractatu de antiquis episcoporum promotionibus. Nos vero ejusdem clarissimi editoris conjecturam non improbabilem secuti, Innocentii primi epistolis subjecimus; cum ab eis nec decretorum, nec scriptiois forma abhorreat. Quo autem anno editi sint, plane non constat, etsi maximam, ut nemo non videt, antiquitatem præ se ferant.

EPISTOLÆ S. INNOCENTIO I ATTRIBUTÆ.

(D. Constant. Append. ad tom. I.)

MONITUM

IN QUATUOR EPISTOLAS SUBSEQUENTES.

1. Equator illis epistolis primam Nicephorus Callisti lib. xiii, cap. 34, integram, Glycas vero Annal. part. iv, nonnullis identidem resectis, mutilam Græce nobis transmisit; secundam autem et quartam solus Glycas ibid. pariter Græce asservavit: verum tertia tantum Latino ad nos pervenit, opera Baronii e Vaticano exemplari descripta. Idem Car-

dinalis ad ann. 407 epistolis illis quintam adjecti Honorii imperatoris ad Arcadium, quam e vetesti Guill. Birlotti Cardinalis codice eruerat.

2. His omnibus scriptiois ea communis est suppositionis nota, quod Joanni Chrysostomo superstitem ponant Eudoxium, quam triennio ante illum in partem defunctam esse, Socratis, Sozomeni, Marcellini, Prosperi, Zosimi, factorumque Græcorum testimonio constat. Sane cum illis conferendis non est Georgius Alexandrinus, quo auctore Leo Im-